

“Επιστημονική Έκδοση” και Αρχιτεκτονική

Δημοσιεύτηκε στην Επιστημονική Έκδοση του περιοδικού ΚΤΡΙΟΥ, τ. Α/1998

Το αντικείμενο και οι στόχοι του περιοδικού αυτού αποτελούν ήδη μια πρόκληση για να εναρμονιστεί κανείς από την αρχή ποιά είναι οι περιοχές και ποιά ή έκταση της εφαρμοσμένης γνώσης που αφορά στην παραγωγή του κτίριου και συνάμα το ποιο είναι οι χρήστες της εφαρμοσμένης αυτής γνώσης, δηλαδή ποιοι την χρειάζονται κατά την συμμετοχή τους στην παραγωγή του κτίριου, είτε ως μελετητές, είτε ως κατασκευαστές κτιρίων ή ιδιαίτερα ως υπεύθυνοι και προϋφάντες. Η διασύνδεση των επιστημονών που δημιουργούν εφαρμοσμένη γνώση με τους “χρήστες” που την έχουν ανάγκη και την χρησιμοποιούν είναι το ζητούμενο της Επιστημονικής Έκδοσης. Χρήμες όλοι οι απαντήσεις σε ένα τέτοιο ερώτημα είναι γνωστές, αν όχι και τετριμμένες. Ορισμένες όμως ενδέχεται να είναι λιγότερο προεξοφλημένες, ιδίως όταν σχετίζονται με την βαθιά και πολυπλευρή σημασία του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Σε κάθε περίπτωση πάντως η προσέβαση συγκεντρωμένης της καταγραφής έχει από μόνη της κάποια χρησιμότητα, κατά τη γνώμη μου κάθε άλλο παρά ακαδημαϊκή. Θα επισημάρω πρώτα μια τέτοια γενική και αναγκαστικά σχηματική καταγραφή και στη συνέχεια θα προχωρήσω σε ειδικότερες παρατηρήσεις για την περιοχή που κοινώς ονομάζεται “αρχιτεκτονική”.

1. Γενική καταγραφή

Ας αρχίσω από το πρώτο αυτονόητο: Στην προκείμενη περίπτωση, ο όρος “κτίριο” περιλαμβάνει οποιαδήποτε είναι προϊόν της “αρχιτεκτονικής”, ή, με την αυτονόμη και διαμορφωμένη από την “τεχνολογία πρακτική” έννοια του όρου: Εκτός από τα οικοδομητά, προανάγει αναμειγνύεται και στον διαμορφωμένο περιβάλλοντα χώρο, και στην σταθερή και κινητή επιπόληση και εξοπλισμό του κτιρίου και του περιβάλλοντα χώρο, και στην σήμανση και στον κλιματισμό τους, και σε μια υπόγειο διάβαση πεζών, και σε έναν σταθμό του μετρό, και στην εσωτερική διαμόρφωση-επιπόληση-εξοπλισμό ενός πλαιοί... Από πρώτη αντίδραση θα έλεγε κανείς ότι δεν αναφέρεται σε μια αλληλοδρομική γέφυρα, σε έναν αναστόδο κύμβιο εθνικής οδού, σε μια υδατοδεξαμενή - εκτός κι αν, για ειδικούς λόγους, αναφέρεται: Αυτό μπορεί να συμβεί είτε για μια συγκεκριμένη περίπτωση λόγω ειδικής συγκυρίας (π.χ. όταν μία συγκεκριμένη υδατοδεξαμενή βρίσκεται σε αρχαιολογικό χώρο και ο σχεδιασμός της οφείλει να έχει και συγκεκριμένες “αρχιτεκτονικές” ποιότητες) είτε για μια ολοκληρωτή κατηγορία έργων, όταν οι κοινωνικές απαιτήσεις της συμπεριλαμβανόμενα στα έργα με προδιαγραφές συνολικού και πολλαπλού σχεδιασμού (π.χ. δάοι οι κύμβιοι μιας εθνικής οδού, σε περιοχή με ειδική πολιτισμική σημασία, όταν αυτοί πρέπει να ενταχθούν και σε έναν γενικότερο σχεδιασμό τοπίου).

Για μία όσα γίνεται σαφή -στο μέτρο του δυνατού για την έκταση και τον σκοπό αυτού του άρθρου- απάντηση στο αρχικό παραπάνω ερώτημα, που περιγράφει το ζητούμενο αυτού του περιοδικού, μπορεί νομίζω να βοηθήσει η απεικόνιση των εμπλεκόμενων ή αναμειγνύομενων εννοιών σε ένα τρισδιάστατο σύστημα κίνω δόσους:

Ο ένας οριζώντιος άξονας Χ περιλαμβάνει τα πεδία εφαρμογής της γνώσης για την παραγωγή του “κτίριου”:

Ο άλλος οριζώντιος άξονας Ψ περιλαμβάνει τους, με την παραπάνω έννοια, χρήστες της εφαρμοσμένης αυτής γνώσης, οι οποίοι αντιπαθούν σε όλα τα παραπάνω πεδία εφαρμογής της γνώσης. Και τέλος ο κατακόρυφος άξονας Ω θα περιλαμβάνει τους επιστημονικούς κλάδους και ειδικότερα τους προσφέρουν αυτή την εφαρμοσμένη γνώση.

(Χ): Το πεδίο εφαρμογής της γνώσης για την παραγωγή του “κτίριου” μπορούν να διακριθούν στις εξής τρεις συνιστώσες:

Χα: Φάσεις παραγωγής του “κτίριου”. Πρόκειται για τις γνωστές φάσεις του προγραμματισμού, του σχεδιασμού, της κατασκευής και της αξιολόγησης.

ΧΒ: Κλίμακα του έργου. Πρόκειται για την κλασική διάκριση στις κλίμακες αστικού προγραμματισμού και σχεδιασμού, αρχιτεκτονικού (δηλαδή ιδιωματικό, εδώ χωρίς εισαγωγικά) προγραμματισμού και σχεδιασμού, προγραμματισμού και σχεδιασμού εσωτερικών χώρων. (Εδώ ο σχεδιασμός τοπίου περιλαμβάνεται στις αντίστοιχες δύο υψηλότερες κλίμακες).

Χγ: Διάκριση νέου / παλιού. Πρόκειται για την πλέον η πρακτική εφαλόμενη διαφοροποίηση σε παραγωγή νέων κτιρίων ή συνόλων, επανάχρηση παλιών κτιρίων ή συνόλων, επανάχρηση-ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων ή συνόλων, με ορισκή απόληξη στην συντήρηση-αναστήλωση-ανάδειξη κτιρίων ή συνόλων χαρακτηρισμένων ως ιστορικά μνημείων.

Σε κάθε συνδυασμό των τριών παραπάνω πεδίων αντιστοιχεί και μια συγκεκριμένη εφαρμοσμένη γνώση που είτε προσοδεύει αποκλειστικά στον εκάστοτε συνδυασμό, είτε επικαλύπτεται και με άλλων συνδυασμό: Π.χ. “αστικές προγραμματιστικές” (ανακίνηση-ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων και συνόλων” κ.ο.κ., μέχρι, ορισκά, “αρχιτεκτονικής σχεδιασμού + συντήρηση-αναστήλωση-ανάδειξη ιστορικού μνημείου”.

(Ψ): Χρήστες της εφαρμοσμένης γνώσης για την παραγωγή του “κτίριου” είναι κάθε εμπλεκόμενος σε μια ή περισσότερες φάσεις παραγωγής νέου ή παλιού “κτίριου” σε οποιαδήποτε κλίμακα:

(Ψα): Για την φάση του προγραμματισμού, δυναμική χρήστης είναι κάθε ιδιωτικός ή δημόσιος κύριος του έργου ή φορέας του έργου -δηλαδή υπουσία, τοπική αυτοδιοίκηση, οργανισμός, ίδρυμα κ.ο.κ.- και ειδικότερα οι τεχνικές τους υπηρεσίες που προγραμματίζουν και αναθέτουν τις μελέτες των έργων, τεχνικές εταιρείες ιδιωτικές ή του δημόσιου, που αναλαμβάνουν διοίκηση έργων, τεχνικά γραφεία που αναλαμβάνουν την εκπόνηση μελετών προγραμματισμού έργων.

(Ψβ) Για την φάση του σχεδιασμού, δυναμική χρήστης είναι οι τεχνικές υπηρεσίες δημόσιες ή ιδιωτικές που μελετούν κτιριακά έργα καθώς και τα ανεξάρτητα μελετητικά γραφεία.

(Ψγ) Για την φάση της κατασκευής, δυναμική χρήστης είναι οι ίδιος παραπάνω τεχνικές υπηρεσίες που επιβλέπουν τα έργα, οι δημόσιες ή ιδιωτικές τεχνικές υπηρεσίες που τα κατασκευάζουν και οι βιομηχανικές-εμπιαστικές που παράγουν σχετικά προϊόντα -από οικοδομικά μέχρι επίπληση και εξοπλισμό.

(Ψδ) Για την φάση της αξιολόγησης των ίδιων των “κτιρίων” είναι οι διακρίσιμης παραγωγής τους, δυναμική χρήστης είναι το όλοσμα των “Ψα”, “Ψβ” και “Ψγ” παραπάνω, με σκοπό την ανταποδοτικότητα του προγραμματισμού και του σχεδιασμού με συμπεράσματα που προκύπτουν από την εμπειρία χρήσης των “κτιρίων”.

Όλοι αυτοί χρειάζονται και χρησιμοποιούνται εφαρμοσμένη γνώση, και όταν λέμε εφαρμοσμένη γνώση εννοούμε γνώση με τέτοιο περιεχόμενο και τέτοιο διατύπωση, που μπορεί άμεσα να κατονομασθεί και να αξιοποιηθεί κατά την παραπάνω διαδικασία παραγωγής. Αυτοί που παράγουν εφαρμοσμένη γνώση συχνά εξακολουθούν να αγνοούν τις συνθήκες χρονικής και οικονομικής πίεσης, μαρμαρυχού επιπόληση και υπομονής στελεχών και προοικτών, μέσα στις οποίες αυτή χρησιμοποιείται στην παραγωγή: Δεν πρόκειται δηλαδή μόνο για το αυτονόητο γεγονός ότι η βασική ανάγκη -που παράγεται κατά την βασική άρνηση- είναι ακόμη μακριά από την εφαρμογή και ότι μπορεί να ενδοφύσει τους παραγωγούς κατά την εφαρμογή, αλλά ακόμη και η άμεση χρησιμοποίηση εφαρμοσμένης γνώσης είναι μη χροστική, όταν δεν είναι στην κατάλληλη “συσκευασία”, που επιτρέπει στον παραγόμενο να την χρησιμοποιήσει της αμέσως και να βρει την αναλογία της με το πρόβλημα, που εκείνη την στιγμή τον απασχολεί, χωρίς ο ίδιος να βγει από τον ενιαίο της σκέψης του, που είναι αναγκαστικό προσανατολισμένους στην άμεση παραγωγή συγκεκριμένου “έργου”. Το καλό και κακό εγχειρίδιο χρήσης προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι τόσο ελλιπές, όσο και η αντίστοιχη “βοηθήματα σχεδιασμού” για την χρησιμοποίηση παθητικών συστημάτων εξοπλιστικού εξοπλισμού) (1*).

(Ω): Οι επιστημονικοί κλάδοι και ειδικότερα που προσφέρουν εφαρμοσμένη γνώση σε ένα ή περισσότερα από τα παραπάνω πεδία, γνώση που αφορά μια ή περισσότερες κλίμακες και φάσεις παραγωγής του “κτίριου”, και που ενδοφύρεται έναν ή περισσότερους χρήστες, διαμορφώνονται ιστορικά ανάλογα με την εξέλιξη της παραγωγής: Από τον αρχέτκτονο - homo universalis της ρωμαϊκής αρχαιότητας και της Αναγέννησης, μελετητή που συγκέντρωνε στο πρόσωπό του όλες τις σημερινές ειδικότητες, ταυτοχρόνως κολλήτωνα και παράλληλα εργολάβο-κατασκευαστή του έργου (2*), στον μετά την βιομηχανική επανάσταση και μέχρι πρότινες κλασικό διαχωρισμό σε “αρχιτεκτονικό, στατικό, ηλεκτρομηχανολογικό”, στην σχετικά πρόσφατη και ακόμη αμφοτερόπλευρη σχετική αυτονομιοποίηση της μελέτης κλίμακας (απ’ όπου και η ακόμη σε εξέλιξη άωρη συζήτηση για έννοτητα ή διάκριση μεταξύ αρχιτεκτονικής και πολυτεχνικής), μέχρι τις πιο τελευταίες “εσωτερικές” της αρχιτεκτονικές ειδικότητες, όπως π.χ. της αρχιτεκτονικής τεχνολογίας, της αρχιτεκτονικής εσωτερικών χώρων, του βιομηχανικού σχεδιασμού κ.ο.κ., αλλά και τις υβριδικές ειδικότητες της αρχιτεκτονικής τοπίου, της μελέτης φωτισμού κ.ο.κ. Φυσικά υπάρχουν και οι αντίστοιχες εσωτερικές διακλαδώσεις στην περιοχή των Πολιτικών Μηχανικών και των Ηλεκτρολόγων και Μηχανολόγων Μηχανικών, για τις οποίες όμως αυτοί είναι αρμοδιότεροι να μιλήσουν.

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο τί, όσο το επίτρησε η ρευστότητα της εξέλιξης, οι ειδικότητες αυτές απεικονίζονται στην σύνθεση της Συνολικής επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού αυτού.

Έτσι το κριτήριο αρμοδιότητας για την επιλογή των παραπάνω εμπλεκόμενων είναι αντίστοιχα ρευστό, και εκφράζει απλά την γνώση ότι οι επιστημονικές αυτές έχει νόημα να γίνουν από εκπρόσωπο του δικού μου κλάδου.

2. Κλίμακες ειδικότερες παρατηρήσεις

Τα θέματα των εργασιών που μπορούν να ενδοφύρεται την Επιστημονική Έκδοση του ΚΤΡΙΟΥ, δηλαδή θέματα που εμπίπτουν σε κάποιο από τα συγκεκριμένα πεδία εφαρμογής, ενδοφύρεται κάποια συγκεκριμένη χρήση ή φυσικό μπορούν να κλιωθούν από την τεχνολογία κτίριο κλάδου ή ειδικότερα, μπορούν να εντοπιστούν ως σημεία στον χώρο που ορίζεται από τους τρεις άξονες του παραπάνω συστήματος κίνω δόσους.

Αυτό είναι το πλαίσιο αλλά και το μέτρο του μερικού και ενδεικτικού χαρακτήρα των παρακάτω ειδικών παρατηρήσεων.

Συνολική παρουσίαση προτύπου αρχιτεκτονικού έργου

Η συνολική παρουσίαση ενός κτιριωμένου έργου, τυπική για το αρχιτεκτονικό περιοδικό, μπορεί να προωθεί τους στόχους αυτής της Επιστημονικής Έκδοσης εφόσον αποτελεί μια συμβολή είτε στην λειτουργική, είτε στην κατασκευαστική, είτε στην αισθητική-ιδεολογική αντιμετώπιση μιας κατηγορίας κτιρίων, και εφόσον παρουσιάζει ως τέτοια: Δηλαδή η παρουσίαση δεν περιλαμβάνει, όπως συνήθως, στην Λειτουργική περιγραφή του έργου ή στην συναισθηματική ή ιδεολογική ερμηνεία και ελακυστική του, αλλά όλοσμα έμφροση στον παράδειγμα χαρακτήρα της σύνθεσης. Από το πρόβλημα, θέσεις δημοσιεύσεως δεν μπορούν να αποτελούν τον κανόνα στην Επιστημονική Έκδοση του ΚΤΡΙΟΥ.

Ευρηματικές ή παραδειγματικές προτάσεις λύσεων

Πρόκειται για με ενδοφύρεται περιοχή, μεταξύ των “αυθεντικών” και των “τεχνικών” θεμάτων, και στις μελέτες εμφανίζονται συνθέσεις που επιπέδο είτε του γενικού σχεδίου λεπτομεριών, είτε των ειδικών τεχνικών προδιαφορών. Χαρακτηριστικό της είναι ότι αφορά στην αντιμετώπιση ενός σύνθετου λειτουργικό-τεχνικό-αισθητικού προβλήματος, που μπορεί να αποτελέσει πρότυπο ή ορεπτρία ανάλογης λύσης σε άλλες εφαρμογές. Τυπικό παράδειγμα για να πιασώ, ως ποσίμε, η διακρίση της “αυθεντικής” διδρασης που συνδέεται συγκεκριμένες μετρήσεις χρονικής και χωρίς η συγκεκριμένες τεχνικές ιδιότητες ως προς την συμπεριφορά, την ανάγκη και την ευσχερία κατά την κατασκευή. Επίσης η συστηματική μελέτη τυπολογιών αναγλυφών (υλικό, λειτουργία, φυσικός φωτισμός, φυσικός ερησμός, αισθητική, κώστα κατασκευής - λειτουργία, και οι παρατηρήσεις για είδη κτιρίων είτε με συχνή επανάληψη (π.χ. σχολεία) είτε με εγγενώς επαναλαμβανόμενο ειδικό πρόβλημα (π.χ. μουσεία με φυσικό φωτισμό - εδώ υποεισάγεται και οι παράγοντες της ασφάλειας).

Τέτοιοι ειδούς “ευρηματικές ή παραδειγματικές λύσεις” είτε συνήθως “χάνονται” και δεν γίνονται επαρκώς κατανοητές μέσα στις συνθήκες τύπου γενικού δημοσιεύσεως κλιμακας σε αρχιτεκτονικό περιοδικό , είτε βρίσκονται είτε μνημονεύονται και διαδομονται, που δεν μπορεί κανείς να τις εντοπιστεί όταν τις χρειάζεται, και κυρίως επειδή, ακόμη και όταν δημοσιεύονται, είναι ανεξαρτημένες με ένα συγκεκριμένο κτίριο και δεν έχουν περάσει από το επίπεδο της συγκεκριμένης εφαρμογής στο επίπεδο της παραδειγματικής και κριτικής συγκριτημένης πληροφορίας (3*).

Συντήρηση - αναστήλωση - ανάδειξη

Στην περιοχή της συντήρησης-αναστήλωσης-ανάδειξης κτιρίων ή συνόλων ισχύουν, σε γενικές γραμμές και κατ’ αναλογίαν, οι παραπάνω θεματικές περιοχές της “συνολικής παρουσίασης προτύπου έργου”, και των “ευρηματικών ή παραδειγματικών λύσεων”, καθώς και του παρακάτω “προγραμματισμού” σε αρχιτεκτονική ή αστική κλίμακα. Τα θέματα της περιοχής αυτής όμως είναι, εγγενώς, φορημένα με ιδιοσημίες:

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων, που θέτει η συντήρηση - αναστήλωση - ανάδειξη κτιρίων και συνόλων, συνπάγεται εξελισσόμενη και συντονισμένη τεχνολογικά, που πρόκειται από ποσοτικές ειδικότητες όπως του αρχαιολόγου, του αρχιτεκτονικό-εργοποιοτικό-αναστήλωτή, του πολιτικού μηχανικού με γνώση και της “ιστορικής” οικοδομικής, του εφορολογικού ή με ειδική εμπειρία στο σχετικό μενόμενο, του γεωδαιτικής μηχανικού και φυσικού κ.ο.κ. Εντονότερη απ’ ό,τι στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό είναι εδώ η οικολογία και ιδιοσημίες της δόξα αντικειμένου, όπως δεν ισχύουν γενικοί και δεδομένοι νόμοι και κανόνες, και όπου κάθε περίπτωση έχει τις όποιες της παραμέτρους, συχνά πρωτότυπες και ασύμβατες.

Οι ιδιοσημίες αυτές εμφανίζονται ήδη στον προγραμματισμό των έργων της κατηγορίας αυτής, ο οποίος είναι καταδικασμένος να επηρεαστεί από την συντήρηση ή από την επανάχρηση του προϋφάντος προγραμματισμού. Είναι π.χ. γνωστές οι δυσκολίες της εφαρμογής κί ερώτων προκαθορισμένων χρονοδιαγράμματος μελέτης βασισμένη στην διάκριση προμελετή ή ειδικότερα - μελέτη εφαρμογής: Τα προβλήματα εδώ προκύπτουν καθ’ όσον και το τελικό ζητούμενο συχνά επανακαθορίζεται. Έτσι ο ίδιος ο προγραμματισμός έργων συντήρησης - αναστήλωσης - ανάδειξης κτιρίων και συνόλων αποτελεί μια ιδιαίτερη θεματική περιοχή που ενδοφύρεται αναγνώστες της Επιστημονικής Έκδοσης.

Το ίδιο ισχύει και για την μεθοδολογία μελέτης και υλοποίησης τέτοιων έργων και για τα ζητήματα συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων ειδών.

Τέλος αυτονόητος είναι ότι επίσης ενδοφύρεται τόσο η ολοκληρωμένη συνολική παρουσίαση προτύπων έργων της κατηγορίας αυτής, έργων με παραδειγματικό χαρακτήρα, όσο και η παρουσίαση ευρηματικών ή παραδειγματικών επιμέρους συνθετικών ή και καθαρά τεχνικού χαρακτήρα: Π.χ. τεχνικές για στέρηση προνάου ανοσσοφής, με διάφορες κλίσεις (ορισκή ή μεγαλύτερες του φυσικού προνάου), για διάφορες συστάσεις εδαφούς, για διάφορες αισθητικές μελέτες ή προτάσεις ανάδειξης και για διάφορες αρχαιολογικές επιδιώξεις (ανάδειξη ή όχι στρωματογραφίας).

Λειτουργικότητα κτιρίων

Η γενική λειτουργικότητα των κτιρίων καλύπτεται, σε κάποιο βαθμό, από τις συνθήκες δημοσιεύσεως στα αρχιτεκτονικά περιοδικά. Πάντως στις δημοσιεύσεις αυτές σπάνια παρουσιάζονται συστηματικά και σε βάθος ο προβληματολόγος επίσημο στην λειτουργικότητα ή σε μια κρίσιμη παράμετρο της ακόμη παραπάνω αναλύεται η μέθοδος που ακολουθήθηκε για την αντιμετώπιση της, πόρλο που η παράμετρος αυτή μπορεί να υπέρβη ή κρισιμότερη για την κτιριοκόλλη λύση. Θα υπενθυμίσω απλά το κλασικό παραδειγμα μελέτης υλοποίησης στην διαδρομή σε ένα νοσοκομείο, ή της βελτιστοποίησης της σχέσης μεταξύ (αναγκαστικής ή ελεύθερης) διαδρομής εισακτής και διαβάσεως εκθεσιακής επιφάνειας σε μια πινακοθήκη.

Κατά συνέπεια είτε η αναλυτική παρουσίαση της λειτουργικής μελέτης ενός κτιρίου, εφόσον αυτή θα αποτελούσε συμβολή στην μελέτη του συγκεκριμένου κτιριοκόλλη τύπου, είτε η παρουσίαση μιας κριτικής τυπικής παραμέτρους της, θα αποτελούσε αντικείμενο της θεματολογίας της Επιστημονικής Έκδοσης. Στην περιοχή αυτή υπάγεται και η κριτική αξιολόγηση των κάθε είδους κτιριοδομικών κανονισμών ως προς την εφαρμογή και τις επιπτώσεις τους στην σχεδιαστική διαδικασία του κτιρίου.

Ο τομέας αυτός διευρύνεται όταν λάβει κανείς υπόψη ότι τέτοιες μελέτες μεταξύ των αναγνωστών του περιοδικού ενδοφύρεται, ή θα έπρεπε να ενδοφύρεται, να θέσει ζητήματα λειτουργικότητας στο επίπεδο του προγραμματισμού των κτιρίων: Οι δημόσιοι ή ιδιωτικοί φορείς που προγραμματίζουν κτίρια και αναθέτουν τις σχετικές μελέτες είναι αναρωτημένοι είτε έχουν την σχετική τεχνολογία είτε να την αποκτήσουν κατά περίπτωση μέσω συμβόλων και έκδοτων συνεργατών.

Αρχιτεκτονικός και αστικός προγραμματισμός

Το παραπάνω οδύρου ενδοφύρεται σε μια άλλη περιοχή επαιημένης αρχιτεκτονικής προέγησης, αυτήν του αρχιτεκτονικού και αστικού προγραμματισμού. Εδώ έχουμε ολόκληρο το αντικείμενο του στρατηγικού προγραμματισμού ενός “κτιρίου”, με ως γνωστόν αποτέλεσμα ήδη διεθνώς αυτονόητη ευρηματική περιοχή, τόσο στο γενικό του επίπεδο -αρχιτεκτονικές προτάσεις- όσο και στην επιμέρους κτιριολογικές κατηγορίες -π.χ. αρχιτεκτονικές προγραμματισμού νοσοκομείου- (4*). Ο όρος περιλαμβάνει όλο το εύρος των παραμέτρων του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, δηλαδή τόσο αρχιτεκτονική, όσο και λειτουργικές και ψυχο-κοινωνικές συνθήκες. Για την εν πολλοίς μη συνυπονοημένη στην Ελλάδα αυτή περιοχή ενδοφύρεται, διανομή, Ειραγό, τόσο οι φορείς που είναι αρμόδιοι για το προγραμματισμό κτιριακών έργων, όσο και οι τεχνικές υπηρεσίες και γραφεία που προσφέρουν υπηρεσίες στον τομέα αυτόν - ως σημειωθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ο αρχιτεκτονικός προγραμματισμός περιλαμβάνεται στις υπηρεσίες που ζήτούνται από την διοίκηση και διαχείριση έργων (project management).

Στην κλίμακα του αστικού προγραμματισμού περιλαμβάνονται και πρόσθετοι παράμετροι καθώς, πέρα των αρχιτεκτονικών και των άλλων τεχνικών, εμπλεκόμενα και ειδικά από τις περιοχές των κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιστημών. Ο προγραμματισμός ενός έργου, στην αστική κλίμακα, π.χ. ανάλογα υπεύθυνος, για να είναι πλήρης, οφείλει να καλύψει όλο το εύρος: Από τον προσδιορισμό του φορέα υλοποίησης του έργου, και τον αναλυτικό προ-καθορισμό όλων των ενεργειών (διοικητικού, σχεδιαστικού ή κατασκευαστικού χαρακτήρα) μέχρι την λεπτομερή διατύπωση του συγκεκριμένου προγράμματος, διαμόρφωση των όρων και μελετητής και της κατασκευής του έργου. Έτσι, παράλληλα με εφαρμοσμένη γνώση στην περιοχή, που θα ήταν μόνο το πεδίο της Επιστημονικής Έκδοσης, θα ήταν τόσο τα συμπεράσματα για τις επιπτώσεις της ανάληψης μιας μετωπίας στις τιμές ή/και στην κοινωνική αυτοπροσέλευρία των κατοίκων, όσο και η ίδια η επιστημονική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε από τον συγγραφέα του άρθρου για την εξεγαγωγή αυτών των συμπερασμάτων.

Διοίκηση και διαχείριση έργων

Και ο ίδιος ο τομέας της διοίκησης και διαχείρισης έργων (project management), στο βαθμό που εφαρμόζεται σε κτιριακά έργα, θα μπορούσε να υποχωρήσει σε ευρύτερο θεματικό πλαίσιο της Επιστημονικής Έκδοσης, προς την επαφή με τον κόσμο των κατασκευαστικών έργων. Η σχετική βιβλιογραφία δεν είναι ακόμη πολύ εκτεταμένη αλλά μπορεί να είναι πολύ επικερδής στο ετήσιο χρόνο στην Ελλάδα και θα περιλάμβανε πολλές φορές και τρέπον επειδή είναι ακόμη αδιόδηφωτος και συχνά αμφιλεγόμενος. ως προς το περιεχόμενο και τις μεθόδους του.

Για παράδειγμα η εμπειρία της Θεσσαλονίκης, όπου το σύνολο των -τόσο διαφορετικών- έργων του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας υλοποιήθηκε με τη βοήθεια της διοίκησης και διαχείρισης έργων, είναι χωρίς προηγούμενο για την Ελλάδα και πιοωρήσιμους να θα έπρεπε να εξερωσιάζει με την ολοκληρωμένη των έργων. Καθώς το κοινό γνώριμο όλων αυτών των έργων υπήρξε η ορισκή έως αποπερατωτική στενότητα χρόνου, ακολουθήθηκαν περισσότερο της μιας προεργασίες, τα εως απεπερατωμένα αρχίζοντα να γίνονται ορατά (σπάνια συγκυρία) για την χώρα μας η δυναμότητα της επιμέρους γνώσης για την ετήσια προέγηση στην μεθοδολογία των σχεδιασμού και διαχείρισης των έργων, είναι πολύτιμη με συστηματική βάση κριτική αποτίμηση και παρουσίαση της εμπειρίας αυτής. Καθώς μάλιστα επικρατεί στη χώρα μας η υλοποίηση “κτιριακών” έργων μεγάλης κλίμακας και έκτασης κατά τα ερχόμενα χρόνια, η ψύχημα επιστημονική συζήτηση θα βοηθήσει τόσο τους φορείς των έργων να ξεκοσμηθούν τις θέσεις και τις προθέσεις τους, όσο και τις επιστημονικές ή επαγγελματικές υπηρεσίες (ΤΕΕ, σύλλογοι) να διατυπώσουν εποικοδομητικές απόψεις και προτάσεις, και βέβαια τους ίδιους τους ειδικούς να ανταλλάξουν γνώμες και εμπειρίες για την προώθηση της τεχνολογικής τους στο αντικείμενο (5*).

Εργαλεία σχεδιασμού

Με την γενική αυτή χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή στην σχεδιαστική πρακτική, βρίσκεται και πάλι σε επικρασία ο πρόβλημα της γύρω από το εργαλείο σχεδιασμού ή σχεδίασης (κατά τις δεκαετίες του ‘60 και ‘70 ο ίδιος, τότε πρωτόλειες, προβληματισμός κινούνταν σε περισσότερο θεωρητικό επίπεδο). Για την εφαρμοσμένη χρησιμότητα και επικαιρότητα της θεματικής αυτής περιοχής δεν χρειάζεται να επισημάνω, Η μοχλή και συχνά αυτοαπέχια και ανομοιογενή εισβολή του υπολογιστή στο μελετητικό γραφείο, στις τεχνικές εταιρείες ακόμη και σε δημόσιες τεχνικές υπηρεσίες έχει αλλάξει κυριολεκτικά την εικόνα τους σε γενικώς ελαχίστου χρονικό διάστημα. Ακόμη έχει αλλάξει και τις προδοσίες και τις απαιτήσεις των εφαρμοσμένων προγραμματισμού και υλοποίησης έργων, ανομοιογενής με τον χρόνο αλλά και με την ποιότητα διακρίσεων, των μελέτων. Η Επιστημονική Έκδοση δεν θα ήταν σφόδρα να έφτανε πρώτα να βασική έρωση στην μεθοδολογία των σχεδιασμού και της σχεδίασης ή στο αντίστοιχο λογισμικό. Μπορεί όμως να καλύπτει το αντικείμενο της εξεπλοήθησης της σχεδιαστικής τεχνολογίας και τεχνολογίας κατά την εφαρμογή του προγραμματισμού, του σχεδιασμού και της παρακολούθησης της κατασκευής των κτιρίων, συμπεριλαμβανομένης και της αρχεοθητικής της σχεδίασης “ως κατασκευαστική”, πράγμα που ήδη παρατηρείται και απασχολεί δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Τα εγχειρίδια χρήσης των σχεδιαστικών προγραμμάτων διατυπώνονται δεν μπορούν να υποκαταστήσουν την εμπειρία της εφαρμογής των προγραμμάτων σε μελέτες διαφορετικής κλίμακας και πολυμοικότητας έργων. Η μεθοδολογία μιας μελέτης σε συνάρτηση με το κατάλληλο εργαλείο σχεδιασμού θα αποτελέσει, χωρίς να έχει κανένα βοηθητικό στήριγμα εκτός από την εμπειρία που αποκτήθηκε σκράβα στην πράξη - και κατά κανόνα αποκτήθηκε από κάποιον άλλον.

Πέρα από την γενική αυτή θεματική, υπάρχει βέβαια και ολόκληρος τομέας πολύ εξελισσόμενης εφαρμοσμένης γνώσης, αλλά όχι λιγότερο πρακτική χρήσιμος για όσους τους αφορά, σχεδιαστές ή παραγωγούς. Η δυνατότητα κατασκευής σε φυσικό μέτρο και όχι σε προσομοίωση, οδηγών, τρισδιάστατων φυσικών προτύπων και καλουπιών για την βιομηχανική ή βιοτεχνική παραγωγή οικοδομικών στοιχείων, ή στοιχείων επιπόλησης-εξοπλισμού κτιρίων.

Στην ενότητα αυτή ανήκουν και επιστημονικά θέματα που σφουρητά στην ίδιο την οργάνωση και μελέτη όχι της σχεδίασης, αλλά του σχεδίασμού, δηλαδή της εξεγούρας και διαχείρισης της σχεδίασης ή στο αντίστοιχο λογισμικό. Μπορεί όμως να καλύπτει το αντικείμενο της εξεπλοήθησης της σχεδίασης της δεκαετίας του ‘60 και του ‘70, επαναλαμβάνεται ανά-άνα στο προσκήνιο, τώρα που βασικά θεμελιώδη ζητήματα της σχεδίασης φαίνεται να έχουν στοιχειωδώς κλιωθεί (6*).

Οι παραπάνω αναγκαστικές ελλειπτικές και σχηματικές παρατηρήσεις δεν είναι, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή, στόχο να καλύψουν τις “τεχνικότερες” πλευρές της θεματολογίας της Επιστημονικής Έκδοσης, για τις οποίες υπάρχουν και ειδικότεροι συνάδελφοι.

Ελπίζω πάντως με αυτές να μην κάλυφα εντελώς ούτε και “την περιοχή που κοινώς ονομάζεται “αρχιτεκτονική” *: Ειπωτική ή πρακτική έχει την γενική της κεντρική να υπερβαίνει και να αντιπείσει κάθε σχηματισμοποίηση, γι’ αυτό και είναι αυτή που οδηγεί την αναζήτηση.

1* Ως παράδειγμα “φιλικοί” προς τον (νομοεικόλο και αρχιτέκτονα) πρώην βοηθήματος προγραμματισμού και σχεδιασμού μουσιών βα. G.D.Lord, B. Lord (ed.), *The Manual of Museum Planning*, HMSO, London, 1991. M. Hall, *On Display, A Design Grammar for Museum Exhibitions*, Lund Humphries, London 1987. G. Matthews, *Museums and Art Galleries*, Butterworth Architecture, 1991.

2* Ο Βερνάρδος μύλατος, στο έργο βιβλίο του, επισημαίνει διαστρεφόμενα εις επιθυμία, πολιτικές προδιαγραφές των αρχιτεκτονικών και την καλή καταγωγή, να είναι είναι διαμορφωμένη η σωστή ανατομή και ο ήθος, Για γενικότερη διαρκτική επόνηση του εργαλείου βα. Kostof, S., *The Architect*, Oxford University Press, N. York 1984, 1997.

3* Το περιοδικό ΚΤΡΙΟ ήδη προσφέρει άρθρα μονογραφικά, γραφικά κατά κάποιο ανάδομο (π.χ. “Ευρωπαϊκή Θεματολογία κλιμακας από Ιερών τύμβο”. “Συνάσεις Αρχιτεκτονικές και κατασκευαστικές δυναμικές”, “Ορθωματολογικές νέες τεχνικές”, κ.ο.κ.) και σπονδίες Λειτουργικό-τεχνικό-αισθητικό (“Τύβιο ομολογία γνώσης από τον αστικό προγραμματισμό”, “Διαμορφωτικά εργαλεία”, κ.ο.κ.), τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως τυπικά παραδείγματα αυτού του είδους, με την παρατήρηση ότι, ορθά, είναι πρότυμοι με στόχο την ενέπληξη του μελετητή και του τεχνικού κάποιου γενικότερα, και όχι την επιστημονική αυθεντία στην οποία αποδέχεται η Επιστημονική Έκδοση.

4* Το είναι γνωστό αρχιτεκτονικό περιοδικό παύο λίγα προσφέρουν ανάλογη πληροφορία: Τα AD, *The Architects Review*, *Am’ Files*, *CASABE*, *LUZ*, όπως πρόβλημα κλίμακας το κτιριοδομική προέγηση, τα *Sketch Bauwelt* παρουσιάζει επίκαιρα χαρακτηριστικά κήματα και ζητήματα γενικότερα αρχιτεκτονικού και πολεοδομικού προβληματολόγος επίσημο στην επιπόληση-εξοπλισμού ή επαγγελματικό κλάδο, τα *idea* συμβαίνει με το *RIBA Journal*, *The Architects Journal (AJ)* and *Techniques & Architecture*, αλλά περισσότερο από την οπτική της επαγγελματικής επικαιρότητας και ενημέρωσης, το *Deutsche Bauzeitung* και *AMC* δίνουν προσαρμοσμένα στην πρόσημο επαγγελματική πρακτική με έμφαση στην λειτουργικότητα και την τεχνική αλλά με λίγες σελίδες καθαρά τεχνικού περιεχομένου “Λειτουργικές ή ζητήματα οικοδομικές”, το *AJ focus* αποτελεί ένα αστική τεχνική-αρχιτεκτονική περιοδικό με παρουσίαση θεμάτων έντονα ενδιαφέροντα περιεχομένου και το *Building and Environment* είναι ένα επιστημονικό περιοδικό με αποκλειστική παρουσίαση άρθρων που σφουρητά τον ενεργειακό σχεδιασμό, τον φωτισμό κλπ., χωρίς σχεδόν κανένα οικοδομική κατεύθυνση.

5* Στο αγγλοσαξωνικές χώρες υπάρχει, όπως είναι γνωστό, ήδη κάποια παράδοση σε μεταπτυχιακό προγράμματα αρχιτεκτονικού προγραμματισμού, με το γενικό περιεχόμενο του όρου. Η σχετική βιβλιογραφία δεν είναι ακόμη πολύ εκτεταμένη αλλά μπορεί να είναι πολύ επικερδής στο ετήσιο χρόνο στην Ελλάδα και θα περιλάμβανε πολλές φορές και τρέπον επειδή είναι ακόμη αδιόδηφωτος και συχνά αμφιλεγόμενος. ως προς το περιεχόμενο και τις μεθόδους του.

6* Για παράδειγμα η εμπειρία της Θεσσαλονίκης, όπου το σύνολο των -τόσο διαφορετικών- έργων του Οργανισμού Πολιτιστικής Πρωτεύουσας υλοποιήθηκε με τη βοήθεια της διοίκησης και διαχείρισης έργων, είναι χωρίς προηγούμενο για την Ελλάδα και πιοωρήσιμους να θα έπρεπε να εξερωσιάζει με την ολοκληρωμένη των έργων. Καθώς το κοινό γνώριμο όλων αυτών των έργων υπήρξε η ορισκή έως αποπερατωτική στενότητα χρόνου, ακολουθήθηκαν περισσότερο της μιας προεργασίες, τα εως απεπερατωμένα αρχίζοντα να γίνονται ορατά (σπάνια συγκυρία) για την χώρα μας η δυναμότητα της επιμέρους γνώσης για την ετήσια προέγηση στην μεθοδολογία των σχεδιασμού και διαχείρισης των έργων, είναι πολύτιμη με συστηματική βάση κριτική αποτίμηση και παρουσίαση της εμπειρίας αυτής. Καθώς μάλιστα επικρατεί στη χώρα μας η υλοποίηση “κτιριακών” έργων μεγάλης κλίμακας και έκτασης κατά τα ερχόμενα χρόνια, η ψύχημα επιστημονική συζήτηση θα βοηθήσει τόσο τους φορείς των έργων να ξεκοσμηθούν τις θέσεις και τις προθέσεις τους, όσο και τις επιστημονικές ή επαγγελματικές υπηρεσίες (ΤΕΕ, σύλλογοι) να διατυπώσουν εποικοδομητικές απόψεις και προτάσεις, και βέβαια τους ίδιους τους ειδικούς να ανταλλάξουν γνώμες και εμπειρίες για την προώθηση της τεχνολογικής τους στο αντικείμενο (5*).

7* Ο Βερνάρδος μύλατος, στο έργο βιβλίο του, επισημαίνει διαστρεφόμενα εις επιθυμία, πολιτικές προδιαγραφές των αρχιτεκτονικών και την καλή καταγωγή, να είναι είναι διαμορφωμένη η σωστή ανατομή και ο ήθος, Για γενικότερη διαρκτική επόνηση του εργαλείου βα. Kostof, S., *The Architect*, Oxford University Press, N. York 1984, 1997.

8* Το περιοδικό ΚΤΡΙΟ ήδη προσφέρει άρθρα μονογραφικά, γραφικά κατά κάποιο ανάδομο (π.χ. “Ευρωπαϊκή Θεματολογία κλιμακας από Ιερών τύμβο”. “Συνάσεις Αρχιτεκτονικές και κατασκευαστικές δυναμικές”, “Ορθωματολογικές νέες τεχνικές”, κ.ο.κ.) και σπονδίες Λειτουργικό-τεχνικό-αισθητικό (“Τύβιο ομολογία γνώσης από τον αστικό προγραμματισμό”, “Διαμορφωτικά εργαλεία”, κ.ο.κ.), τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως τυπικά παραδείγματα αυτού του είδους, με την παρατήρηση ότι, ορθά, είναι πρότυμοι με στόχο την ενέπληξη του μελετητή και του τεχνικού κάποιου γενικότερα, και όχι την επιστημονική αυθεντία στην οποία αποδέχεται η Επιστημονική Έκδοση.

9* Το είναι γνωστό αρχιτεκτονικό περιοδικό παύο λίγα προσφέρουν ανάλογη πληροφορία: Τα AD, *The Architects Review*, *Am’ Files*, *CASABE*, *LUZ*, όπως πρόβλημα κλίμακας το κτιριοδομική προέγηση, τα *Sketch Bauwelt* παρουσιάζει επίκαιρα χαρακτηριστικά κήματα και ζητήματα γενικότερα αρχιτεκτονικού και πολεοδομικού προβληματολόγος επίσημο στην επιπόληση-εξοπλισμού ή επαγγελματικό κλάδο, τα *idea* συμβαίνει με το *RIBA Journal*, *The Architects Journal (AJ)* and *Techniques & Architecture*, αλλά περισσότερο από την οπτική της επαγγελματικής επικαιρότητας και ενημέρωσης, το *Deutsche Bauzeitung* και *AMC* δίνουν προσαρμοσμένα στην πρόσημο επαγγελματική πρακτική με έμφαση στην λειτουργικότητα και την τεχνική αλλά με λίγες σελίδες καθαρά τεχνικού περιεχομένου “Λειτουργικές ή ζητήματα οικοδομικές”, το *AJ focus* αποτελεί ένα αστική τεχνική-αρχιτεκτονική περιοδικό με παρουσίαση θεμάτων έντονα ενδιαφέροντα περιεχομένου και το *Building and Environment* είναι ένα επιστημονικό περιοδικό με αποκλειστική παρουσίαση άρθρων που σφουρητά τον ενεργειακό σχεδιασμό, τον φωτισμό κλπ., χωρίς σχεδόν κανένα οικοδομική κατεύθυνση.

10* Στο αγγλοσαξωνικές χώρες υπάρχει, όπως είναι γνωστό, ήδη κάποια παράδοση σε μεταπτυχιακό προγράμματα αρχιτεκτονικού προγραμματισμού, με το γενικό περιεχόμενο του όρου. Η σχετική βιβλιογραφία δεν είναι ακόμη πολύ εκτεταμένη αλλά μπορεί να είναι πολύ επικερδής στο ετήσιο χρόνο στην Ελλάδα και θα περιλάμβανε πολλές φορές και τρέπον επειδή είναι ακόμη αδιόδηφωτος και συχνά αμφιλεγόμενος. ως προς το περιεχόμενο και τις μεθόδους του.

11* Για παράδειγμα η εμπειρία της Θεσσαλονίκης, όπου το σύνολο των -τόσο διαφορετικών- έργων